

Beslut

Datum 2023-06-01
Dnr RAÄ-2021-1675

Er 408-30499-2015

Avdelning Kulturmiljö
Enhet Förvaltningsärenden och
bidrag

Omprövning av område av riksintresse för kulturmiljövården, Adelsö – Björkö – Birka (AB 21) Ekerö kommun Stockholms län.

Beslut

Riksantikvarieämbetet beslutar, med stöd av 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden, om ändring av kulturmiljövårdens riksintresse Adelsö-Björkö-Birka (AB 21), Ekerö kommun, Stockholms län.

Riksintresset har omprövats genom en revidering av beskrivningstexten och den geografiska avgränsningen som beslutas enligt följande:

Adelsö-Björkö-Birka (AB 21)

Motivering

Fornlämningsmiljö med lämningar efter Hovgården på Adelsö och stadsbildningen Birka, strategiskt anlagda vid Mälarens farleder. Visar på östra Mälardalens centrala roll för den politiska och ekonomiska makten och regionens handelsutbyte med internationell räckvidd, från yngre järnålder till tidig medeltid (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset

På Adelsö Hovgårdskomplexet järnålderns kungsgård med storhögarna, runstenen, det stora gravfältet, husgrundsterrasserna, lämningarna efter hamnen och båtuppläggningsplatserna. Adelsö kyrka från 1100-talet och ruinen av Alsnö hus. Den anslutande öppna jordbruksbygden.

På Björkö det forna stadsområdet "Svarta jorden", exponerat mot Björköundet, omgärdat av fornborgen på Borgberget i söder och stadsvalLEN i nordöst. Flera gravfält, däribland "Hemlanden", ett av landets största gravfält med minst 1600 gravar. Lämningarna efter garnisonen. Det hävdade och som fornpark vårdade landskapet. Hamnområdet med lämningar efter pålverk och bryggkonstruktioner. Den visuella kontakten över vattnet mellan Hovgården och Birka, som accentueras av Adelsöns i huvudsak oexploaterade strandlinje mot Hovgårdsfjärden.

Riksantikvarieämbetet

Box 1114

Box 5405

621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Ny geografisk avgränsning för riksintresset Adelsö-Björkö-Birka (AB 21) markerad med blå linje. Tidigare avgränsning markerad med röd linje. Den norra delen i området ingår inte längre i riksintresset samtidigt som avgränsningen utökas i öster. Karta: Länsstyrelsen

Ärendet

Det förslag till omprövning som Riksantikvarieämbetet har tagit emot Adelsö-Björkö-Birka (AB 21).

Länsstyrelsen i Stockholm har sedan några år arbetat med översyn av länets riksintresseområden för kulturmiljövården. Områdena har delats in i olika teman som innefattar *Skärgårdsmiljöer* samt *Farleds- och kommunikationsmiljöer*,

Landsbygd, förhistoria fram till och med stormaktstid, Herrgårds- och slottsmiljöer, Industrimiljöer och Städer, tätorter, förorter och villasamhällen.

Länsstyrelsen har inom översynen haft informationsmöten med kommunerna om de föreslagna ändringarna. Samrådsmöten mellan Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen har hållits kontinuerligt under hela revideringsprocessen. Riksantikvarieämbetet har utöver detta ingått i projektets referensgrupp för översynen. Riksantikvarieämbetet konstaterar att utredningen som länsstyrelsen har bifogat i ärendet är tillräcklig för att kunna bedöma områdets faktiska förhållanden och status.

Skälen för beslutet

Syftet med ändringen är att förtydliga den riksintressanta berättelsen. De herrgårds- och bymiljöer med odlingsmarker och utmarker i den nordvästra delen av området saknar en relevant kulturhistorisk koppling till det fornlämningssammanhang som riksintresset återspeglar. Miljöerna tillhör inte heller det välavgränsade landskapsrum som bildas kring Hovgården och har inget visuellt samband med Birka. Därför utgår denna del ur riksintresset. Avgränsningen har utökats i öster för att innefatta vattenområdet med siktlinjerna mellan Birka och Adelsö.

Revideringen genomförs i enlighet med Riksantikvarieämbetets kriterier¹ som betonar nödvändigheten av en helhetsmiljö med kulturhistoriska samband mellan uttrycken i landskapet och den berättelse som riksintresset ska förmedla. Den geografiska avgränsningen ska i sin tur avspejla riksintressets innehåll.

Målet med en tydlig beskrivningstext och en geografisk avgränsning som speglar texten korrekt, är att riksintressebeskrivningen ska fungera bättre som planeringsverktyg.

Världsarv

Birka och Hovgården är sedan 1993 utnämnt till världsarv av UNESCO, därför har samtal förts med Statens fastighetsverk som förvaltar världsarvet. Revideringarna av riksintresset har gjorts med hänsyn till världsarvets värdebeskrivning och ändringarna påverkar världsarvets buffertzonen. Då världsarvet även efter

---

¹ A: Riksintressant berättelse. B: Helhetsmiljö. C: Fysiska uttryck. D: Regional och lokala förhållanden. E: Internationella åtaganden.

revideringen bedöms att ha en tillräckligt tilltagen buffertzonen kommer Riksantikvarieämbetet fortsatt att uppfylla Sveriges internationella åtagande enligt kriterium E¹.

Ärendets fortsatta handläggning

Riksantikvarieämbetet kommer att vidta de åtgärder i ärendet som behövs för att genomföra beslutet, vilket bl. a. innebär att beskrivningstexterna förs in i Riksantikvarieämbetets förteckningar och görs tillgängliga på webben

Andra myndigheters åtgärder

Beslutet överlämnas till länsstyrelsen och Boverket för vidare åtgärder. En åtgärd är att områdenas geografiska avgränsningar ändras och görs tillgängliga i länsstyrelsens Webb-GIS.

Riksantikvarieämbetet förutsätter vidare att kommunen beaktar förändringarna i aktuella planer och program.

Detta beslut har fattats av överantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av handläggaren Tina Mathiesen. Även avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa, chefsjuristen Maria Westergren och t.f. enhetschefen Miranda Ternald har varit med om den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till:
Boverket
Ekerö kommun